

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۲۸

فصلنامه علوم و فنون نظامی

سال شانزدهم، شماره ۵۵، بهار ۱۴۰۰

صص ۱۲۴-۱۰۱

الگوی مقوم‌سازی معماری دفاعی امنیتی (الزامات و زیرساخت‌ها) در نیل به دفاع همه‌جانبه

نوع مقاله: پژوهشی

وحید ریاضی*^۱

چکیده

دفاع همه‌جانبه یکی از مهم‌ترین عناصر بقاء یک کشور است؛ برای نیل به دفاع همه‌جانبه و تحکیم معماری دفاعی امنیتی بایستی از ابزارها، محرک‌ها و مقوم‌هایی بهره گرفت که جدای از نقش راهبردی، به سیاست‌ها و برنامه‌های حرکت به این سمت، شتاب و غنا بخشیده و ارتباط مستحکم و جامعی فراهم سازد. پژوهش حاضر با رویکرد آمیخته با حجم نمونه‌ی هدمند قضاوتی ۳۲ نفر به‌منظور ارائه‌ی الگوی مفهومی مقوم‌سازی معماری دفاعی امنیتی با نگاه دفاع همه‌جانبه انجام شده است. یافته‌های پژوهش پس از تحلیل الزامات و زیرساخت‌های معماری دفاعی امنیتی، با موردتوجه قرار دادن ضرورت بومی‌سازی چارچوب‌های موجود، ضرورت توجه به لایه‌های زیرساخت، فرایندی، ذینفعان و محیطی که دربردارنده‌ی ارکان جهت‌ساز، سیاست‌گذاری‌های راهبردی و اجرایی، برنامه‌های کلان، بازیگران باشد و دستیابی به زبان مشترک بین متولیان، مسئولان و مدیران سطوح عالی سازمان‌های لشکری و کشوری به‌صورت یک الگو ترسیم شد. این الگو، یک راه‌حل جامع است که برای پشتیبانی از اهداف معماری دفاعی امنیتی نیروهای مسلح در کمک به متولیان و مسئولان می‌تواند از اهلیت علمی مناسبی برخوردار باشد.

واژه‌های کلیدی:

الگو، مقوم‌سازی، دفاع همه‌جانبه، معماری، زیرساخت‌ها و الزامات.

۱- استادیار و عضو هیئت‌علمی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: v.riazi@yahoo.com

مقدمه

جمهوری اسلامی ایران به لحاظ جایگاه بی‌بدیل ژئوپلیتیک، ژئواستراتژیک و تحولات بین‌المللی یکی از متغیرترین محیط‌های دفاعی و امنیتی را به‌ویژه در سطح منطقه‌ای تجربه نموده است. به‌طوری‌که بررسی روند تغییرات محیط دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران در طول چهار دهه گذشته نشان می‌دهد که ایران اسلامی همواره مورد توجه بخشی از راهبردهای نظامی بازیگران اصلی نظام سلطه در حوزه دفاعی - امنیتی بوده است. از طرفی تعیین اهداف راهبردی دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران تابعی از ضرورت‌های ساختاری نیروهای مسلح، تغییرات هندسه قدرت جهانی، امنیت منطقه‌ای و سیاست‌های بین‌المللی و ایفای نقش ایران اسلامی در آن است. لذا پایش مستمر و هدفمند تحولات محیط دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران با رویکردهای مبتنی بر انعطاف‌پذیری و چالاکی در حوزه‌های مختلف پنج‌گانه (سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، دفاعی، علمی - فناوری و اقتصادی) در طراحی الگوی معماری دفاعی - امنیتی باید مورد توجه قرار گیرد.

به‌منظور طراحی الگوی معماری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران در نیل به دفاع همه‌جانبه، با عنایت به فرامین فرمانده معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای مدظله العالی به‌نظر می‌رسد بهینه‌سازی ساختار نیروهای مسلح، با هدف افزایش کارایی آن در فرآیند نظام طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی راهبردی با رویکرد سیستمی و با توجه به ملاحظات و الزامات محیطی و تهدیدهای فرماندهی ضروری است. به همین منظور مبانی دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با توجه به مأموریت‌های ذاتی نیروهای مسلح مبنی بر حفظ استقلال، وحدت ملی و تمامیت ارضی جمهوری اسلامی ایران و حراست از ارزش‌ها و دستاوردهای انقلاب اسلامی است که برای تحقق آن، طراحی نظام (سیستم) است که منجر به شکل‌گیری سازمان نظامی مناسب و به‌موقع بر اساس محدودیت نیروهای نظامی و محدودیت‌های بودجه دفاعی در شرایط جنگ اقتصادی دشمنان بایستی مدنظر باشد. از طرفی الگوسازی و توصیف روابط سامانه‌های مختلف و پیچیدگی فرایندها در ارتباط بین کاربران، مدیریت یکی از چالش‌های اساسی است که ضرورت به‌کارگیری الگوی مناسب معماری سازمانی (دفاعی امنیتی) را مشخص می‌سازد. چارچوب و چرایی معماری مختلفی در این حوزه ارائه شده است که نسبت به سازمان، از گوناگونی متنوعی برخوردار است که معروف‌ترین آن‌ها چارچوب زکمن^۱ می‌توان اشاره کرد

^۱ - Zachman

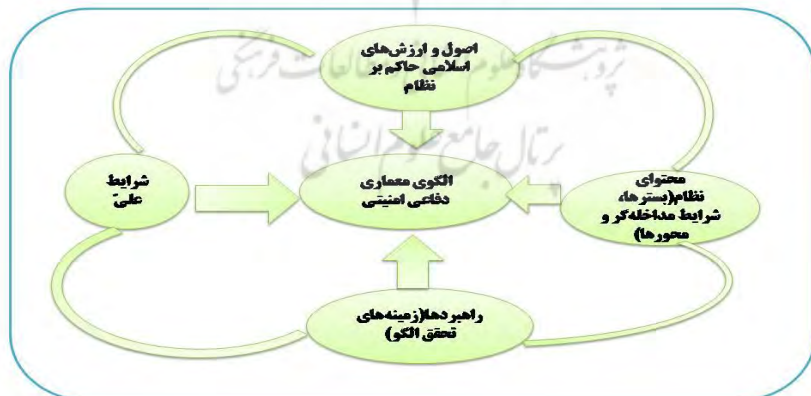
(دی‌پیر و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۲). بنابراین متصور است که ساختار نیروهای مسلح فعلی کشور برای انجام مأموریت‌های واگذاری و ذاتی که همانا حفظ استقلال، وحدت ملی و تمامیت ارضی جمهوری اسلامی ایران، حراست از ارزش‌ها و دستاوردهای انقلاب اسلامی و ایجاد محیط امن منطقه‌ای است نیاز به الگویی دارد که ضمن اجرایی نمودن اهداف برشمرده شده ملزومات تأمین حدود و ثغور جغرافیایی و سیاسی کشور جمهوری اسلامی ایران را فراهم آورد. از طرفی پاسخگوی سیاست‌های سیال منطقه‌ای و بین‌المللی باشد. از آنجایی که بدون شک در شرایط کنونی، موضوع حملات دشمن از طُرُق گوناگون به نظام جمهوری اسلامی ایران منتفی نشده و با توجه به ثبات منطقه‌ای و بین‌المللی نظام، دشمن و نظام سلطه‌ی جهانی به دنبال گسترش نفوذ و به‌ویژه در حوزه‌ی ایجاد تهدیدهای دفاعی-امنیتی است و از طرفی امروز و آینده‌ی آن در شکل، ماهیت و نتایج بسیار پیچیده و مخاطره‌آمیزتر از قبل شده‌اند (در حوزه‌ی براندازی استفاده از رهنامه‌ی نظامی لکه جوهری). لذا از دغدغه‌های اصلی محقق در این تألیف این مقاله؛ توانمندی سازمان‌های نظامی در خصوص افزایش قدرت و توان بازدارندگی در برابر دشمن‌های نظام اسلامی است. به همین منظور در باب اهمیت تحقیق و به‌اصطلاح حوزه‌ی ایجابی و یا چرایی مهم بودن تحقیق آن می‌توان:

- لیبیک به تدابیر فرماندهی معظم کل قوا^۱ و پاسخگویی به خواسته‌های ستاد کل نیروهای مسلح، توجه به ماهیت اسلامی، ارزشی و ولایی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، طراحی و ایجاد ساختار جدید نیروهای مسلح آینده، ترسیم سامانه‌ی دفاعی امنیتی همه‌جانبه با نگاهی آینده و اصلاح وضعیت موجود نیروهای مسلح اشاره کرد. در باب ضرورت تحقیق و به‌اصطلاح حوزه‌ی سلبی تحقیق؛ چه کارکردهایی می‌تواند داشته باشد به مواردی همچون: استمرار تهدیدهای نظام استکباری با توجه به ماهیت سلطه‌گری آن علیه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، ابهام در تدوین مطلوب آرایه‌های دفاعی امنیتی و عدم شفافیت لازم در حوزه‌های ژئوپلیتیکی و کم‌توجهی به اهداف و آرمان‌های ارزشی نظام اشاره داشت. در همین رابطه الگوی مقوم‌سازی معماری دفاعی امنیتی (الزامات و زیرساخت‌ها) در نیل به «دفاع همه‌جانبه»؛ به‌عنوان هدف اصلی و در همین راستا و هم‌خوان با هدف، سؤال اصلی تحقیق؛ الگوی مقوم‌سازی معماری دفاعی امنیتی (الزامات و زیرساخت‌ها) در نیل به «دفاع همه‌جانبه» کدام است؟ مورد بررسی قرار گرفت.

مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

به‌ظاهر پایان جنگ سرد به‌منزله‌ی دفع یا تقلیل تهدیدها علیه امنیت آمریکا بود. باوجوداین، پایان جنگ سرد، یک جهان امن و مطمئن را به ارمغان نیاورد، بلکه برعکس، آمریکا را با یک فضای ناامنی روبه‌رو کرد که درصدد برآمد تهدیدهای سنتی و هم تهدیدهای تازه‌ای را متوجه کشورهای منطقه‌ی غرب آسیا نماید. آمریکا با هدف اسلام‌ستیزی، حربه‌ی ایران‌هراسی و با محوریت حفظ امنیت رژیم اشغالگر قدس در سطح منطقه، اقدام به بحران‌سازی نموده است. حضور نظامی در منطقه خلیج فارس؛ به بهانه امنیت انرژی، حمایت و تأمین جریان‌های تکفیری و افراطی نظیر القاعده و داعش و اقدام علیه دولت‌های مستقر نظیر سوریه و عراق با هدف اثبات هژمونی قدرت آمریکا و غرب (نظام سلطه) و تحت‌فشار قرار دادن جبهه مقاومت بوده است. افزون بر مطالب یادشده به نظر می‌رسد که با گذشت زمان به‌طورکلی جامعه‌ی به‌هم‌پیوسته جهانی، با چالش‌های جدید دفاعی امنیتی روبه‌رو شده است. با توجه به حرکت ۴۱ ساله نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در لبه‌ی چالش‌ها و تهدیدهای نظام سلطه طراحی الگوی راهبردی در حوزه دفاع همه‌جانبه مبنی بر سنجه‌های اصلی اصول و ارزش‌های اسلامی حاکم بر نظام، با در نظر گرفتن محتوا (بسترها، شرایط مداخله‌گران و بازیگران داخلی و خارجی و محورها)، راهبردها (زمینه تحقق الگو) و شرایط علیّ (مطالبات درونی و فشارهای بیرونی) بیش‌ازپیش ضروری است.

چارچوب طراحی الگوی معماری

معماری

در هر سازمان برای هدایت و پشتیبانی از مأموریت‌های سازمانی تداوم و تعامل با سازمان‌های، نیازمند یک معماری محوری است که مستقل از اندازه، نوع مأموریت و گستردگی جغرافیایی سازمان، جهت‌گیری فعالیت‌ها و چشم‌انداز دستیابی به اهداف سازمان را مشخص می‌کند. این نوع معماری روشی است برای توصیف کامل جنبه‌ها و لایه‌های مختلف یک سازمان است که قادر است با استفاده از الگوها و روش‌های استاندارد، اقدام به توصیف وضع موجود و یا مطلوب سازمان نماید (دی‌پیر و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۸).

معماری دفاعی امنیتی

همانند سایر سازمان‌ها، نیروهای مسلح نیز در قالب یک سازمان دفاعی باید مجموعه‌ای از سیاست‌های دفاعی امنیتی را تنظیم کرده و راهنمایی‌هایی را برای تمام کاربران تدوین کنند تا اهمیت محافظت از امنیت ملی، پاسداری از تمامیت ارضی، مقابله با تهدیدهای امنیتی و تأمین منافع ملی و دولتی با رعایت ویژگی‌هایی مانند وابستگی دولت، اعتبار و مشروعیت و مقبولیت دائمی بر پایه‌ی قانون اساسی در محیط پیچیده و پرخطر امروزی، دست‌یافتنی نماید (مرآتی، ۱۳۹۱: ۳۳-۶۰).

نمی‌توان از مجموع و ابعاد مختلف قدرت بدون یک معماری درست و ترکیب بهینه انتظار یک محصول را داشت. اگر دستگاه‌ها در این معماری دفاعی - امنیتی مشق جنگ نکنند حتماً در روز موعود شکست می‌خورند و نمی‌توانند به وظایف خود عمل کنند. موضوع معماری دفاعی - امنیتی در کشورهای دیگر مانند آمریکا هم دنبال می‌شود. از تمامی ابزارهای دنیا از جمله اقتصاد، رسانه، تبلیغات و ارتباط بوی امنیتی می‌آید. ما نیازمند آموزش نیروهای خود هستیم و عدم انجام این کار، یک کمبود بزرگ است (وحیدی، ۱۳۹۷).

رویکردهای مقوم‌سازی

- رویکرد مقوم حقوقی: حقوق موضوعه، بر مدار دفاع از ارزش‌ها و آرایه‌های نوین دفاعی امنیتی است و منبع آن دارای اصالت و جامعیت توأمان است.
- رویکرد مقوم حاکمیتی: در این رویکرد تلاش می‌شود کلیه ساختارهای حکومتی به‌گونه‌ای طراحی و استقرار یابد که دوام و مشروعیت آن دامنه‌نوسازی ساختاری را در بر گرفته و در برابر موج بحران‌ها، تغییر نکرده و سرنگون و یا ضربه‌پذیر نباشد.
- رویکرد مقوم دینی: در این رویکرد ارزش‌های ایدئولوژیک جامعه انسانی بر اساس اصول توحیدی و قدسی بنا نهاده می‌شود. چراکه با فطرت انسان عجین است و این فطرت هیچ‌گاه کرامت، فضیلت و انسانیت را در بستر و رویه‌ی دینی فراموش نمی‌کند.

- رویکرد مقوم سیاسی: در این رویکرد انسان‌ها قدرت را موضوعی قابل تفکیک بین خود و دیگری می‌دانند و بر اساس منابع فهم و توزیع قدرت می‌توانند نوسازی کارکردها و آرایه‌ها را رقم زده و آن را ماندگار و نافذ کنند.
- رویکرد مقوم امنیت: مشتمل بر نیازهای انسان در جامعه که می‌تواند مطالبات مادی همچون؛ حیات، زندگی معیشت و دفاع را شامل شود که به‌طور کلی در اقتصاد، پزشکی، شیوه جنگ، تولید، روابط بین‌الملل و بین دولت‌ها و نقش و جایگاه آن در آرایه‌های ساختاری رؤیت می‌شود.
- رویکرد مقوم نرم: این رویکرد مشتمل بر احساس امنیت، عرفان، حق جویی، عقلانیت و منطق حاکم بر فلسفه سیاسی قدرت و نرم‌افزار توزیع و مصرف آن در جامعه است. در این رویکرد تمامی حوزه‌های نرم‌افزاری به چشم می‌خورد و تمامی عرصه‌های زیباسازی در زمینه‌های تاریخی و ماندگار همچون؛ هنر معماری، هنر موسیقی، ادبیات، شعر، گفتمان‌ساز و کار ارتباطی انسان در روند تاریخی مطرح می‌شود (گودرزی و ملک‌محمدی، ۱۳۹۴: ۱۹۳).

دفاع همه‌جانبه

تحول دائمی موقعیت‌های راهبردی در سطح منطقه‌ای و جهانی، کشورها را ناچار به بازبینی و اصلاح رهیافت‌های دفاعی می‌کند. یکی از رهیافت‌های نسبتاً جدیدی که در این زمینه طی دو دهه‌ی اخیر ظهور کرده است، دفاع همه‌جانبه است. این رهیافت تحت تأثیر تحولات ایجادشده در مفهوم امنیت از کشورهای اسکانندیناوی و برخی کشورهای اروپایی آغاز گردید. این رهیافت مبتنی بر این فرض است که متجاوزان به کشور، علاوه بر اقدامات نظامی می‌توانند از طریق درهم شکستن نظام‌های اقتصادی، هدف قرار دادن بافت‌های اجتماعی و توانایی مقابله با فجایع طبیعی و انسان‌ساز، کشور را به شکست بکشانند (صبغیان، ۱۳۹۲: ۹۴). رهیافت دفاع همه‌جانبه، منازعات بین کشورها را صرفاً نظامی نمی‌داند و بر تجاوزها و تهدیدهای غیرمعارف که قصد از بین بردن همبستگی اجتماعی و درهم شکستن اقتصاد و تحلیل توان ملی را دارند، معطوف شده است. دفاع همه‌جانبه مفهومی پویا است که اجزای این مفهوم دارای ارتباطی اندام‌واره می‌باشند. درباره دفاع همه‌جانبه تعریف‌های متفاوتی ارائه شده است:

دفاع همه‌جانبه به معنای «آماده‌سازی و به‌کارگیری همه سرمایه‌های انسانی، امکانات مادی و معنوی به‌منظور پیشگیری و مقابله با هر نوع تهدید و تهاجم دشمنان خارجی و داخلی، دفاع همه‌جانبه است» (خانی، ۱۳۷۶: ۱۴۹).

دفاع همه‌جانبه، در اثر رابطه تعاملی پویا، انواع موانع و محدودیت‌های ساختاری که می‌توانست باعث توقف یا انسداد انقلاب و پیام‌های آن شود، را مرتفع کرد (افتخاری، ۱۳۸۲: ۸۳ - ۵۹). به‌نظر جناب آقای طبیب شوشتری (۱۳۹۷) در دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای علیه‌السلام، دفاع مؤثر و همه‌جانبه؛ با تکیه بر بصیرت و توان ملی ناظر بر جنبه‌های سخت و نرم است که اقدامات و تصمیم‌گیری‌های مربوط به آن با اتکا به اطلاعات صحیح، دقیق و به‌موقع و روحیه جهادی انجام می‌شود. نتیجه‌ی استفاده از دفاع مؤثر با تکیه بر بصیرت و توان ملی جلوگیری از آسیب‌هایی است که در اثر به‌کارگیری غیرهوشمندانه دفاع ایجاد می‌شود (طبیب شوشتری، ۱۳۹۷: ۸۹).

چیستی دفاع همه‌جانبه

دفاع همه‌جانبه مفهومی با ظرفیت معنایی فراوان است. چنین ظرفیتی اجازه آن را می‌دهد که از زوایای گوناگون به این مفهوم نگریست و صورت‌بندی‌های متفاوتی از آن ارائه کرد که از جمله‌ی آن‌ها در این مقاله مدنظر قرار گرفته است:

- دفاع همه‌جانبه به‌مثابه راهبرد دفاعی: به عقیده برخی، راهبرد بیش از آن که نظریه باشد، یک رهیافت است و بیش از آن که برنامه تعریف‌شده دقیق و مشخص باشد، نگرش و بینش است. راهبرد دفاعی، مبتنی بر ارزش‌ها، تحلیل روندها، شناخت اهداف و نقاط قوت خودی و ضعف‌های دشمن شکل می‌گیرد.

- دفاع همه‌جانبه به‌مثابه اندیشه دفاعی - نظامی: اندیشه دفاعی یا نظامی دارای سه عنصر «مبانی نظری و عقیدتی»، «تفکرات و تجارب نظامی» و «تحولات سیاسی و نظامی» است. بر این اساس، هیچ ملتی را نمی‌توان یافت که دارای اندیشه دفاعی - نظامی نباشد. اگر اندیشه دفاعی - نظامی به مفهوم عام «صرف وجود نوعی تفکر قابل‌بحث در باب امور نظامی» باشد، اندیشه دفاعی به مفهوم خاص عبارت از «مجموعه تفکرات منسجم، دارای مبنا، مستدل و مهم و منطقی در باب امور نظامی» است؛ هم‌چنین می‌توان گفت: «اندیشه نظامی، تفکر و تأملی منسجم، دارای چارچوب نظری، اصولی و مستدل و با اهمیت در مورد امر یا رأی نظامی است».

الزامات دفاع همه‌جانبه

می‌توان رهنامه محیط دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران را به سبک و سیاق زیر بیان و به تصویر کشید:

- دفاع همه‌جانبه (بعد نرم)

- ۱- مؤلفه‌های سیاسی (تقویت نظام اسلامی - تثبیت نظام اسلامی - استقلال نظام اسلامی).
- ۲- مؤلفه‌های اقتصادی (مقاومت در برابر تحریم‌ها - استقلال اقتصادی - اقتصاد مقاومتی).
- ۳- مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی (آزادی اسلامی - تقویت اعتقادات و ارزش‌های اسلامی).
- ۴- مؤلفه‌های حقوقی (مراعات حقوق اقلیت‌ها - تساوی حقوق زن و مرد - دفاع از سایر مسلمانان و مستضعفان).
- ۵- مؤلفه‌های علمی و فناوری (رسیدن به مرزهای دانش - دستیابی به فناوری روز - تبدیل علم و فناوری به سرمایه).
- دفاع همه‌جانبه (بعد سخت)
- ۱- مؤلفه‌های نظامی (حفظ آمادگی دفاعی - حفظ وحدت و تمامیت ارضی).
- ۲- مؤلفه‌های امنیتی (استقرار امنیت عمومی در کشور) (کلانتری‌سمنگانی، ۱۳۹۷: ۷۳).

زیرساخت^۱

عبارت است از امکانات، سامانه‌ها و بناهایی که به یک شهر یا کشور خدمت‌رسانی می‌کنند، مانند راه‌ها، مدارس و زیرساخت‌های آموزشی (Piryonesi, 2019). این واژه در دیگر موارد کاربردی، جهت اشاره به فناوری اطلاعات، ابزارهای گسترش نرم‌افزاری، شبکه‌های سیاسی و اجتماعی و ... بکار می‌رود. با این وجود به‌طور کلی می‌توان گفت که زیرساخت تشکیلات ساختاری را فراهم آورده و سیستم یا سازمان خادم را حمایت می‌کند. این واژه در سال‌های اخیر محبوبیت یافته است و با افزایش عمومیت پیشنهاد قالب داخلی قابل تشخیص در هر نوع سامانه یا سازمانی استعمال شده است. واژه «زیرساخت بنیادین» به‌گونه‌ای گسترده جهت متمایز نمودن آن دسته عوامل زیرسازه پذیرفته شده است که، چنانچه به‌طور عمده خسارت دیده یا ویران شد، سبب شکست جدی سیستم یا سازمان وابسته شود. امروزه برای کنترل و اجرای پروژه‌های زیرساخت از ابزارهای نوین استفاده می‌کنند که علاوه بر مزایایی همچون بهبود بهره‌وری و کاهش هزینه‌ها (ستوده‌بیدختی، ۱۳۹۳: ۲۷) به موفقیت پروژه نیز منجر

می‌شود (ستوده‌بیدختی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۲۳). زیرساخت‌های نظامی عبارت‌اند از: ساختمان‌ها و تأسیسات دائمی لازم برای پشتیبانی نیروهای نظامی، چه در پایگاه‌ها مستقر باشند یا چه درگیر عملیات باشند. برای نمونه، پادگان‌ها، فرودگاه‌ها، تأسیسات ارتباطی، فروشگاه تجهیزات نظامی و تأسیسات بندری از نمونه‌های این زیرساخت‌ها هستند (دائرة‌المعارف نظامی، ۲۰۰۵).

جرایی الگوی دفاعی-امنیتی

جمهوری اسلامی ایران به لحاظ جایگاه بی‌بدیل ژئوپلیتیک، ژئواستراتژیک و تحولات بین‌المللی یکی از متغیرترین محیط‌های دفاعی و امنیتی را به‌ویژه در سطح منطقه‌ای تجربه نموده است. واقعیت‌های راهبردی جمهوری اسلامی ایران بیانگر آن است که مجموعه‌ای از تهدیدهای گوناگون فراروی منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته است. از طرفی تعیین اهداف راهبردی دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران تابعی از ضرورت‌های ساختاری نیروهای مسلح، تغییرات هندسه قدرت جهانی، امنیت منطقه‌ای و سیاست‌های بین‌المللی و ایفای نقش ایران اسلامی در آن است. لذا پایش مستمر و هدفمند تحولات محیط دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران با رویکردهای مبتنی بر انعطاف‌پذیری و چالاکی در حوزه‌های مختلف پنج‌گانه در طراحی الگوی معماری دفاعی-امنیتی باید مورد توجه قرار گیرد.

چیستی و اهداف الگو

- ۱- پایش مستمر و ارزیابی دقیق تغییرات محیط پیرامونی کشور در کشف تهدیدها و آسیب‌ها به منظور تعدیل و تبدیل آن به نقاط قوت و فرصت.
- ۲- توجه به بنیهای اقتصادی و پایه‌ریزی الگو بر مبنای اقتصاد مقاومتی؛
- ۳- تقوّد سیاسی و یارگیری در مجامع بین‌المللی و منطقه‌ای؛
- ۴- توجه به بودجه نظامی و در آمد ناخالص ملی؛
- ۵- جلبک‌سازی با بهبود و اصلاح فرآیندها و ساختار متناسب با تهدیدات و تحولات آینده؛
- ۶- تجدید نظر در مفاهیم حوزه دفاعی امنیتی و استانداردسازی آن‌ها.
- ۷- وجود عدم قطعیت (ناپایداری محیطی)
- ۸- پاسخگویی سیاست‌های سیال منطقه‌ای و بین‌المللی
- ۹- ایجاد وحدت و اقتدار قدرت ملی نظام جمهوری اسلامی ایران
- ۱۰- توجه به مسئله بازدارندگی دفاعی امنیتی با عنایت به سازندگی مادی و معنوی جامعه.
- ۱۱- الگو شدن جمهوری اسلامی در دنیای اسلام

از طرفی نمایی از مجموعه مؤلفه‌های مؤثر دفاعی-امنیتی، نحوه ارتباط آن‌ها و نتایج حاصل از برهم‌کنش آن‌ها برای مواجهه با تهدیدهای دفاعی-امنیتی یا ارتقاء ابعاد و توانمندی‌های دفاعی-امنیتی است. بر این اساس مؤلفه‌های مؤثر دفاعی-امنیتی را می‌توان در قالب رهنامه، راهبردها و اقدامات، متناسب با تهدیدهای و آسیب‌پذیری‌های دفاعی-امنیتی متوجه بازیگر؛ امکانات، فرصت‌ها و مقدرات دفاعی-امنیتی بازیگر و هم‌چنین اهداف و منافع دفاعی-امنیتی بازیگر، دسته‌بندی کرده و الگوی دفاعی-امنیتی یک بازیگر را استخراج کرد (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۹: ۴۳). الگوی دفاعی-امنیتی لازم است تا ضمن احصای تمام متغیرهای دخیل و اثرگذار دفاعی-امنیتی، اولویت‌ها و تقدم و تأخر مؤلفه‌ها و نیز عوامل و شاخص‌های تأثیرگذار حوزه دفاعی-امنیتی را نشان داده و نوع ارتباط علت و معلولی متغیرهای دفاعی-امنیتی را به‌خوبی ترسیم نماید (رشیدزاده، عاشوری، شهرام‌فر، ۱۳۹۰: ۱۳۰).

شرایط علی و جرایمی الگوی معماری دفاعی امنیتی

روش‌شناسی پژوهش

از آنجایی‌که این تحقیق به دنبال طراحی الگوی مناسب معماری دفاعی امنیتی (الزامات و زیرساخت‌ها) در نیل به «دفاع همه‌جانبه» است، از نوع کاربردی است. از طرفی رویکرد تحقیق آمیخته و روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است. بررسی اسناد مکتوب و علاوه بر مطالعه ادبیات پژوهش و مبانی نظری (کمی و کیفی)، مبادرت شد. قلمرو مکانی تحقیق، کشور ایران است. به لحاظ موضوعی، قلمرو تحقیق حیطه دفاعی-امنیتی و به لحاظ زمانی (در سال ۱۳۹۹ انجام و

تا تغییر عوامل و سایر داده‌ها پابرجاست). جامعه آماری این تحقیق خبرگان دفاعی امنیتی می‌باشند؛ یعنی تمرکز بر افرادی بوده است که هم از لحاظ تجربه و هم از لحاظ علمی و آکادمیک آگاهی کاملی نسبت به موضوع تحقیق داشته‌اند. به همین دلیل برای تشخیص نمونه تحقیق، از خبرگان و صاحب‌نظران با مشخصه‌های مشترک آن‌ها برخوردار از دانش و تجربه کافی در امور سازمان‌های نظامی و مسائل مربوط به حوزه دفاعی امنیتی است که پس از پیگیری در زمینه شناخت افراد، با توجه به ویژگی‌های یادشده و ساختار جمعیت آماری موردنظر برای انتخاب نمونه از نمونه‌گیری قشربندی نسبی (ریاضی، ۱۳۹۱: ۲۱۱) به صورت هدفمند قضاوتی استفاده شد که تعداد ۳۲ نفر انتخاب و مورد پرسش قرار گرفتند. داده‌ها و مطالب موردنیاز در خصوص عنوان تحقیق، به روش کتابخانه‌ای با بهره‌مندی از اسناد و مدارک دست‌اول، منابع معتبر اینترنتی و فیش‌برداری و هم‌چنین روش میدانی از طریق توزیع پرسشنامه‌ها (آمار توصیفی «میانگین و انحراف معیار و ...» و استنباطی «تی‌استیودنت») استفاده شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

محیط منطقه‌ای و بین‌المللی، پیچیده و ناامن پیش‌رو، تهدیدهای غیرسازمان‌یافته، مخالفین و گروه‌های منافق و پیشرفت فناوری و از طرفی افزایش مداوم تهدیدهای رسمی برای امنیت ملی، اتخاذ یک رویکرد مناسب را برای مقابله و خنثی‌سازی این تهدیدها، ضروری ساخته است. درواقع تهدیدهای امنیت ملی کشور، تهدیدهایی هستند که اولین و ضروری‌ترین شیوه مقابله با آن به‌منظور مهار، کنترل، خنثی‌سازی و یا محو آن، بهره‌گیری از ابزارها و روش‌های نظامی یا نرم‌افزاری مرتبط در قالب الگوی معماری دفاعی امنیتی با نگاه زیرساختی و دفاع همه‌جانبه است. به نظر می‌رسد بخش مهم تهدید عمده برای جمهوری اسلامی ایران که بتواند بر تنش دفاعی امنیتی و تهدید واقعی استوار باشد، در بُعد فرامنطقه‌ای و بین‌المللی قرار دارد که آمریکا به‌عنوان اولین تهدید واقعی برای کشور که طی چهل سال با تهدید پایدار، سایه بر چتر دفاعی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران انداخته است، همواره در حوزه‌های مختلف در تمامی سطح‌های داخلی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای به تهدید خود ادامه می‌دهد. لذا دستیابی به الگوی زیرساختی در حوزه‌ی دفاعی امنیتی با رعایت تمامی مضامین و مؤلفه‌های استحکام‌بخش آن می‌تواند ضمن مقوم‌سازی ساختار به الزامات آن در این حوزه و آگاه‌سازی سازمان‌های مختلف و البته مرتبط با این الگو، نظام را در راه حصول به نتایجی موفقیت‌آمیز در حوزه‌ی دفاعی امنیتی نائل آورد.

در همین راستا آمریکا و صهیونیسم بین‌الملل با استفاده از قدرت رسانه‌ای در اختیار، عملیات روانی گسترده‌ای را با دو مسئله هزینه‌های ایران «برای نفوذ منطقه‌ای» و «برنامه موشکی» برای تغییر افکار عمومی و قدرت تحلیل آن‌ها سامان داده‌اند و در نهایت به دنبال تغییر ادراک و رفتار دولت‌ها، سازمان‌ها و گروه‌های تأثیرگذار در حکومت فعال هستند. برای معماری دفاعی امنیتی الزاماتی را می‌توان مدنظر قرار داد که از جمله‌ی آن؛ ارتقاء منزلت و افزایش وزن ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی و قدرت فرهنگی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، به‌منظور شکست راهبرد آمریکا در منطقه و حمایت از محور مقاومت و همچنین توسعه روابط راهبردی ایران با رقبای جهانی آمریکا به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین الزامات الگوی موصوف تلقی می‌شود. از طرفی امنیت بستر رشد، شکوفایی و تعالی انسان است و در شرایط امن فعالیت اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، علمی، صنعتی و تولید فناوری می‌تواند رشد پیدا کند. امنیت کلی در گرو امنیت‌های جزئی و موردی است و اگر حاصل شود می‌توانیم، دم از امنیت زده و مردم و بخش‌های مختلف را با خود همراه و اقناع کنیم. با این نگاه رهنامه‌ی دفاعی ما منشأ گرفته از آموزه‌های دفاعی یعنی منطق اعتقادی و منطق راهبردی است و باید قدرت دشمن را در زمان و مکان با فرسایش مواجه کنیم؛ این نخستین کاری است که می‌توان در حوزه‌ی الزامات الگوی معماری دفاعی امنیتی در شرایط نابرابر انجام داد و زمینه‌ساز پیروزی‌های بزرگ آینده را رقم زد. معماری دفاعی - امنیتی صرف‌نظر از نگاه نظامی و دفاعی که در ملزومات رهنامه دفاعی تعریف می‌شود، دارای ابعاد اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی است و در کیفیت هر حکومتی تأثیرگذار است. ایجاد چنین بنای راهبردی در جمهوری اسلامی ایران با توجه به تهدیدها، نیازمند تعریف راهبرد عمیق در آموزه دفاعی جمهوری اسلامی است و می‌طلبد تا همه دستگاه‌های نظامی، امنیتی و سیاسی در تشکیل و پیروی از آن همراهی کنند.

جدول (۱) الگوی معماری دفاعی امنیتی برای نیل به دفاع همه‌جانبه

ملاحظات	مؤلفه‌ها	لایه‌ها
سیاست‌گذاری‌های راهبردی و اجرایی	استانداردهای دفاعی امنیتی بین‌المللی	لایه‌ی زیرساخت
آموزه‌های اسلامی و اخلاقی (فرهنگ و معنویت)	مبانی و ارزش‌های اسلامی	
تأمین منابع دفاعی و رفع نیازمندی‌های تجهیزاتی و تسلیحاتی با عنصر علم محوری «دانش و اقتدار علمی».	نیازها	
رهنامه، سیاست‌ها، سیاست‌گذاری‌های راهبردی، چشم‌اندازها، آرمان‌ها، اهداف، مأموریت‌ها و معیارها	ارکان جهت‌ساز	
قواعد، احکام، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، ضوابط و	قوانین و مقررات	

ملاحظات	مؤلفه‌ها	لایه‌ها
استانداردهای سازمان		
دشمن‌شناسی، برآورد بحران‌ها	تهدیدهای دفاعی امنیتی	
چارچوب‌های سیاستی، سیاست‌های دفاعی امنیتی، استانداردهای دفاعی امنیتی ملی یا داخلی «مقوله‌های محوری»	مدیریت دفاعی امنیتی	
ابزارها و تجهیزات و توجه به بازدارندگی راهبردی	مصنوعات امنیت اطلاعات	
پایش مستمر و ارزیابی دقیق تغییرات محیط پیرامونی کشور در کشف تهدیدها و آسیب‌ها به‌منظور تعدیل و تبدیل آن به نقاط قوت و فرصت در همه‌ی لایه‌ها نفوذ دارد و تعاملی دوسویه در تمامی آن‌ها ایفا می‌کند	کنترل دفاعی امنیتی و اطلاعات	
چابک‌سازی از طریق بهبود و اصلاح فرآیندها و ساختار متناسب با تهدیدهای و تحولات آینده؛ (قواعد خود دارای: چارچوب فرایندی است که دربردارنده‌ی فرایندهای دفاعی امنیتی قوام‌یافته بر بسترها، شرایط مداخله‌گر و فناوری است که به اجرای کنترل‌های دفاعی امنیتی با تعامل با چارچوب‌های معیارهای اندازه‌گیری دفاعی امنیتی و تعامل با اطلاعات به قوام لایه‌ی فرایندی شکل می‌بخشد. مقیاس نیز دربردارنده‌ی چارچوب‌های معیارهای اندازه‌گیری است که در معیارهای انطباق اهداف دفاعی امنیتی، معیارهای دفاعی امنیتی و اندازه‌گیری میزان کنترل‌های دفاعی امنیتی فرایندی تعامل‌پذیر طی می‌کنند).	اصلاح فرایندهای دفاعی امنیتی (قواعد و مقیاس)	لایه‌ی فرایند
این لایه اطلاع‌رسانی و آگاهی به کل سیستم را بر عهده داشته و در ایجاد الگوی معماری نقش ایفا می‌کنند (برنامه‌ریزی‌های بلندمدت، میان‌مدت، کوتاه‌مدت)، توجه به حوزه پدافندی، تقویت روزافزون به ظرفیت‌افزایی در سایر حوزه‌های غیردفاعی هوایی. ایجاد زمینه همکاری مناسب علمی و صنعتی و برقراری ارتباط مستمر و دائمی میان دانشگاه‌ها و صنعت دفاعی کشور.	نظام حاکمیتی	لایه‌ی ذینفعان این لایه در حوزه آگاهی‌بخشی قرار دارد و درواقع پیامد نظام محسوب می‌شود
	دولت	
	نیروهای مسلح	
	سازمان‌های مردم‌نهاد	
	توده‌ی مردم	
ایجاد سازوکار مناسب در بهره‌گیری از منابع، ابزارها و ... متناسب با سرعت تغییرات محیطی؛ طراحی الگوی معماری به تلاش در استحکام ساخت درونی قدرت نظام توجه داشته باشد؛ توجه به بنیه‌ی اقتصاد ملی بر پایه الگوی اقتصاد مقاومتی؛ تقویت مناسبات و تعاملات دفاعی امنیتی با کشورهای اسلامی در جبهه مقاومت (این لایه به‌صورت ایفاگر نقش مداخله‌گر در حوزه‌ی لایه‌ی فرایندی را دارد و بنام محیط دفاعی امنیتی خارجی است)	بخش‌های خصوصی و سایر سازمان‌های وابسته	لایه‌ی محیطی
	اقتصادی، سیاسی، فرهنگی - اجتماعی، علمی و فناوری و فراساختاری	

تجزیه و تحلیل آمار توصیفی داده‌ها

با توجه به موارد یادشده در نخستین گام با انجام مطالعات شکل گرفته و بحث‌های لازم در ارتباط با شناسایی و شناخت الگوی معماری دفاعی امنیتی با نگاه زیرساختی و الزامات از یک نظام تبعیت می‌کند. این نظام دربردارنده‌ی ورودی (لایه‌ی زیرساخت)، لایه‌ی فرایندها، لایه‌ی ذینفعان و دیگر لایه‌های به نام محیطی است که با توجه به عنوان آن بر کل مجموعه نفوذ و تشریف دارد و سایر لایه‌ها به‌ویژه فرایندی تحت تأثیر آن قرار دارد و بر اساس اهمیت آن‌ها در کمک به درک بهتر ماهیت و چارچوب الگوی معماری به آن پرداخته شد. در گام بعدی پس از تعیین تأیید نظر خبرگان پرسشنامه‌ای در خصوص لایه‌ها و مؤلفه‌ها و ملاحظات هرکدام از آن‌ها طراحی و در جامعه نمونه مورد ارزیابی قرار گرفت. سؤالات پرسشنامه که شامل ۲۶ سؤال است به دنبال مشخص کردن میزان تأثیر و اثربخشی هر یک از لایه‌ها، مؤلفه‌ها و ملاحظاتی است که از مطالعه و ادبیات تحقیق احصا شده است. پس از ورود داده‌های مربوط به هرکدام از بخش‌های بالا به نرم‌افزار SPSS، به کمک آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون تی - استیودنت «قابلیت تعمیم‌پذیری آن‌ها به جامعه آماری») اندازه‌گیری شده است. در نهایت می‌توان گفت که پس از بررسی پارامترهای توصیفی، استنباطی و تجزیه و تحلیل پاسخ‌های پرسشنامه‌ها نتایج زیر به ترتیب زیر حاصل شده است:

جدول (۲) گزارش بررسی پارامترهای توصیفی مربوط به لایه‌ی زیرساخت

تهدیدهای دفاعی امنیتی	قوانین و مقررات	ارکان جهت‌ساز	نیازها	مبانی و ارزش‌های اسلامی	استانداردهای دفاعی امنیتی بین‌المللی	زیرساخت
متوسط	Mean	4.1250	4.3750	4.2500	4.0000	4.5000
	N	8	8	8	8	8
	Std. Deviation	.83452	.91613	.88641	.75593	.75593
زیاد	Mean	4.6316	4.6842	4.5789	4.7222	4.7368
	N	19	19	19	18	19
	Std. Deviation	.49559	.58239	.50726	.46089	.45241
خیلی زیاد	Mean	5.0000	5.0000	4.8000	5.0000	5.0000
	N	5	5	5	5	5
	Std. Deviation	.00000	.00000	.44721	.00000	.00000
Total	Mean	4.5625	4.6563	4.5313	4.5806	4.7188
	N	32	32	32	31	32
	Std.	.61892	.65300	.62136	.62044	.52267

جدول (۳) گزارش بررسی پارامترهای توصیفی مربوط به لایه‌ی فرایندی

فرایندی		مدیریت	مصنوعات	کنترل دفاعی	فرایندهای
		دفاعی امنیتی	امنیت اطلاعات	امنیتی و اطلاعات	دفاعی امنیتی
متوسط	Mean	5.0000	4.6667	4.6667	5.0000
	N	3	3	3	3
	Std. Deviation	.00000	.57735	.57735	.00000
زیاد	Mean	4.2500	4.2500	4.2667	4.2500
	N	16	16	15	16
	Std. Deviation	.57735	.68313	.79881	.68313
خیلی زیاد	Mean	4.4615	4.1538	4.5385	4.0769
	N	13	13	13	13
	Std. Deviation	.66023	.80064	.66023	.64051
Total	Mean	4.4063	4.2500	4.4194	4.2500
	N	32	32	31	32
	Std. Deviation	.61484	.71842	.71992	.67202

جدول (۴) گزارش بررسی پارامترهای توصیفی مربوط به لایه‌ی ذینفعان

ذینفعان		نظام	دولت	نیروهای	سازمان	توده	بخش‌های
		حاکمیتی		مسلح	های مردم	مردم	خصوصی و سایر سازمان‌های وابسته
متوسط	Mean	4.7273	4.9091	4.8182	5.0000	5.0000	4.9091
	N	11	11	11	11	11	11
	Std. Deviation	.46710	.30151	.40452	.00000	.00000	.30151
زیاد	Mean	4.0000	5.0000	5.0000	6.0000	3.0000	5.0000
	N	1	1	1	1	1	1
	Std. Deviation
خیلی زیاد	Mean	4.3158	4.4211	4.6316	4.7778	4.7368	4.7778
	N	19	19	19	18	19	18
	Std. Deviation	.67104	.83771	.49559	.42779	.56195	.54832
Total	Mean	4.4516	4.6129	4.7097	4.9000	4.7742	4.8333
	N	31	31	31	30	31	30
	Std. Deviation	.62390	.71542	.46141	.40258	.56034	.46113

جدول (۵) گزارش بررسی پارامترهای توصیفی مربوط به لایه‌ی محیطی

فراساختاری	علمی فناوری	اجتماعی	فرهنگی	سیاسی	اقتصادی	محیطی	
زیاد	Mean	4.6667	4.3333	4.3333	4.3333	3.6667	5.0000
	N	3	3	3	3	3	3
	Std. Deviation	.57735	.57735	.57735	.57735	.57735	.00000
خیلی زیاد	Mean	4.8571	4.6429	4.4286	4.5357	4.7778	4.7241
	N	28	28	28	28	27	29
	Std. Deviation	.35635	.55872	.69007	.69293	.50637	.45486
Total	Mean	4.8387	4.6129	4.4194	4.5161	4.6667	4.7500
	N	31	31	31	31	30	32
	Std. Deviation	.37388	.55842	.67202	.67680	.60648	.43994

جدول (۶) تحلیل پارامترهای توصیفی

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
استانداردهای دفاعی امنیتی بین المللی	32	4.7188	.52267	.09240
مبانی و ارزش‌های اسلامی نیازها	31	4.5806	.62044	.11143
ارکان جهت‌ساز قوانین و مقررات	32	4.5313	.62136	.10984
تهدیدهای دفاعی امنیتی زیرساخت	32	4.6563	.65300	.11544
مدیریت دفاعی امنیتی مصنوعات امنیت اطلاعات	32	4.5625	.61892	.10941
کنترل دفاعی امنیتی و اطلاعات	32	3.9375	.98169	.17354
فرایندهای دفاعی امنیتی فرایندی	32	3.9063	.64053	.11323
نظام حاکمیتی دولت	32	4.4063	.61484	.10869
نیروهای مسلح سازمان‌های مردم‌نهاد	32	4.2500	.71842	.12700
توده مردم بخش‌های خصوصی و سایر سازمان‌های وابسته	31	4.4194	.71992	.12930
دین‌فغان اقتصادی	32	4.2500	.67202	.11880
سیاسی فرهنگی	32	4.3125	.64446	.11392
	31	4.4516	.62390	.11206
	31	4.6129	.71542	.12849
	31		.46141	.08287
	30	4.9000	.40258	.07350
	31	4.7742	.56034	.10064
	30	4.8333	.46113	.08419
	32	4.2813	.95830	.16941
	31	4.8387	.37388	.06715
	31	4.6129	.55842	.10029
	31	4.4194	.67202	.12070

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
اجتماعی	31	4.5161	.67680	.12156
علمی-فناوری	30	4.6667	.60648	.11073
فراساختاری	32	4.7500	.43994	.07777
محیطی	32	4.9063	.29614	.05235

با توجه به جداول تحلیل آمار توصیفی بالا روشن است که بیش از ۹۴/۷۸٪ اعضای جامعه نمونه معتقدند که "مؤلفه‌های لایه‌ی چهارگانه به همراه ملاحظات هر لایه" به میزان زیاد و خیلی زیاد بوده و در الگوی معماری موردنظر تحقیق مؤثرند. یعنی نتایج حاصل از استخراج آمارهای توصیفی نشان می‌دهد که میانگین این مؤلفه‌ها و ملاحظات آن‌ها در بین پاسخگویان این پژوهش بر روی طیف ۰ تا ۵، بین زیاد تا خیلی زیاد می‌باشند. یعنی می‌توان گفت مؤلفه‌ها و ملاحظات آن‌ها در جداول به‌عنوان خروجی‌های لایه‌ی چهارگانه و ملاحظات آن‌ها در الگوی معماری دفاعی تأیید شده و مدنظر قرار دارند.

تجزیه و تحلیل آمار استنباطی داده‌ها

در این بخش از تحقیق با استفاده از آماره آزمون میانگین T-Test پاسخ سؤالات تحقیق را از جامعه نمونه به جامعه آماری تعمیم می‌دهیم. تفسیر و نتیجه هر آزمون با توجه به خروجی‌ها و بر اساس تکرار محاسبات لازم به‌صورت کیفی با توجه به جدول مقیاس زیر تفسیر می‌شود این جدول در طول تجزیه و تحلیل استنباطی سؤالات ملموس است و درواقع با پیدا کردن مرز بالای آزمون ارزشی (t.v) چنین حاصل می‌شود که میانگین اصلی قابل تعمیم و تأثیرگذار در الگوی معماری دفاعی امنیتی در جامعه به چه میزان است. با این کار (تعیین آزمون ارزشی) محقق آخرین میانگین را با دادن میانگین‌های متفاوت به نرم‌افزار spss را که از نظر سطح معنی‌داری به ۰/۰۵ نزدیک و یا منطبق بر آن باشد به دست آورده و به‌عنوان یک نمونه ارزشی به جامعه آماری معرفی و در آن قابل تعمیم خواهد بود.

جدول (۷) آمار استنباطی مربوط به لایه‌ها، مؤلفه‌ها و ملاحظات آن‌ها

One-Sample Test						
	Test Value = 0					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
استانداردهای دفاعی امنیتی بین‌المللی	51.071	31	.000	4.71875	4.5303	4.9072

One-Sample Test						
	Test Value = 0					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
مبانی و ارزش‌های اسلامی	41.106	30	.000	4.58065	4.3531	4.8082
نیازها	41.252	31	.000	4.53125	4.3072	4.7553
ارکان جهت‌ساز	40.336	31	.000	4.65625	4.4208	4.8917
قوانین و مقررات	41.701	31	.000	4.56250	4.3394	4.7856
تهدیدهای دفاعی امنیتی	22.689	31	.000	3.93750	3.5836	4.2914
زیرساخت	34.498	31	.000	3.90625	3.6753	4.1372
مدیریت دفاعی امنیتی	40.540	31	.000	4.40625	4.1846	4.6279
مصنوعات امنیت اطلاعات	33.465	31	.000	4.25000	3.9910	4.5090
کنترل دفاعی امنیتی و اطلاعات	34.179	30	.000	4.41935	4.1553	4.6834
فرایندهای دفاعی امنیتی	35.775	31	.000	4.25000	4.0077	4.4923
فرایندی	37.854	31	.000	4.31250	4.0801	4.5449
نظام حاکمیتی	39.727	30	.000	4.45161	4.2228	4.6805
دولت	35.900	30	.000	4.61290	4.3505	4.8753
نیروهای مسلح	56.830	30	.000	4.70968	4.5404	4.8789
سازمان‌های مردم‌نهاد	66.666	29	.000	4.90000	4.7497	5.0503
توده مردم	47.438	30	.000	4.77419	4.5687	4.9797
بخش‌های خصوصی و سایر سازمان‌های وابسته	57.409	29	.000	4.83333	4.6611	5.0055
ذینفعان	25.272	31	.000	4.28125	3.9357	4.6268
اقتصادی	72.058	30	.000	4.83871	4.7016	4.9758
سیاسی	45.994	30	.000	4.61290	4.4081	4.8177
فرهنگی	36.615	30	.000	4.41935	4.1729	4.6659
اجتماعی	37.152	30	.000	4.51613	4.2679	4.7644
علمی فناوری	42.146	29	.000	4.66667	4.4402	4.8931

One-Sample Test						
	Test Value = 0					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
فراساختاری	61.076	31	.000	4.75000	4.5914	4.9086
محیطی	93.718	31	.000	4.90625	4.7995	5.0130

جدول (۸) مقیاس تفسیر کیفی مطلوبیت

۳/۵۱ - ۳/۷۵	کمتر از زیاد
۳/۷۶ - ۴/۰۰	بسیار نزدیک به زیاد
۴/۰۰ - ۴/۲۵	زیاد و نسبتاً بیش از زیاد
۴/۲۶ - ۴/۵۰	بیش از زیاد
۴/۵۱ - ۴/۷۵	بسیار بیش از زیاد
۴/۷۶ - ۵/۰۰	خیلی زیاد

از جدول فوق با نگاه به مطلوب‌ترین شاخص و همچنین مقادیر T به دست آمده با سطح معنی‌داری ۰/۰۵۰ که از مقدار جدول (۱/۶۴) بیشتر است، کاملاً روشن است که با توجه به این که میانگین نمونه‌های آماری در لایه‌ها، مؤلفه‌ها و ملاحظات هر کدام برابر جدول بالا است. اما با استفاده از آزمون میانگین t و پیدا کردن مرز بالای t:V برای هر کدام از لایه‌ها، مؤلفه‌ها و ملاحظات برابر جدول ۷ مقیاس تفسیر کیفی مطلوبیت، از ۴/۲ به بالا حاصل شده است. یعنی می‌توان اذعان داشت که لایه‌ها، مؤلفه‌ها و ملاحظات اشاره شده به میزان بیش از زیاد تا بسیار بیش از زیاد در الگوی معماری دفاعی امنیتی تأثیر می‌گذارند. لذا با توجه به پیشینه‌ها، ادبیات و نظریات حاکم بر حوزه‌ی دفاعی امنیتی به‌ویژه حوزه‌ی دفاع همه‌جانبه، تحلیل انجام شده در خصوص میانگین به دست آمده و تی‌استیودنت از خبرگان دانشگاهی در پاسخ به لایه‌ها و مؤلفه‌ها و مبانی الگوی مقومسازی معماری دفاعی امنیتی (زیرساختها و الزامات) بیانگر آن است که لازمه‌ی توجه به این الگو، توجه به لایه‌های لحاظ شده به همراه مبانی و مؤلفه‌ها در قالب سیستمی بوده که پیامدهای آن توجه به ملاحظات توصیفی و استنباطی در هر لایه است که در جداول توزیع فراوانی و تحلیل استنباطی لایه‌ها و مؤلفه‌های بیان شده از سوی خبرگان در خصوص الگوی مقومسازی معماری دفاعی امنیتی برای نیل به دفاع همه‌جانبه به صورت نگاه سیستمی مورد توجه قرار گرفته است. بررسی نتایج ارائه شده در جدول فوق، حاکی از آن است

که لایه‌ها و مؤلفه‌های هر کدام از آن‌ها به‌طور مشخص و ضابطه‌مند در سطوح لایه‌ای در حوزه‌ی توصیفی در حد بسیار زیاد اثرگذار بوده و در حوزه‌ی استنباطی از قوام لازم برخوردار است و می‌تواند در مقوم‌سازی زیرساخت و الزامات دفاع همه‌جانبه قابل‌توجه معماری دفاعی امنیتی قرار گیرد و نیاز به توجه ویژه به هر لایه توسط متولیان و مسئولین مربوطه است.

نتیجه‌گیری

برای انجام معماری برخی از سازمان‌ها چارچوب داخلی خود را دارند و یا یکی از چارچوب‌های مرجع را بومی‌سازی کرده و بکار می‌گیرند. صرف‌نظر از چارچوب و الگوی انتخابی در این مقاله ترویج و توسعه فرهنگ دفاعی امنیتی می‌تواند از جمله برنامه‌های موردنظر مقوم‌سازی الگو باشد. الزامات این کار توجه به وضع موجود دفاعی و امنیتی در حوزه‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، ترسیم تصاویر افق بلندمدت از ویژگی‌های ساختاری (سازمان و فناوری) آینده نیروهای مسلح کشور، اجزاء و عناصر ساختاری و ارتباطات و تعاملات اجزاء با هم و ... است. تمامی این الگوی مقوم‌ساز باید در چارچوب دستگاه معرفتی دفاعی امنیتی برگرفته از اسلام و تدابیر فرماندهی معظم کل قوا^(مدظله‌العالی) باشد و با ریشه در مکتب دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران برنامه‌ریزی شود. برای نیل به چنین الگویی که دربردارنده تمامی مؤلفه‌های برشمرده شده در این نوشتار باشد و این الگو توانایی احاطه به محیط مطلوب را ایفاء کند، تبیین گفتمان ولایت فقیه در دستور کار قرار داده شد و درواقع برای احصای ابعاد، عوامل، مؤلفه‌ها و شاخص‌های این نوع الگوی مقوم‌ساز، مطالعه تطبیقی کشورهای رقیب، زیرساخت‌ها، شناسایی ملاحظات و ... از اهمیت قابل‌توجهی برخوردار است. در الگوی ارائه‌شده با توجه به رویکرد سیستمی به ابعاد قابل‌بررسی در معماری دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر دفاع همه‌جانبه اشاره داشته و سپس تعدادی از ملاحظات مرتبط با این الگو به‌اختصار بیان شده است.

- تمرکز و توجه به اسناد بالادستی و راهبردی از قبیل سیاست‌های کلی نظام، سیاست‌گذاری‌های راهبردی و اهداف (برنامه‌های بلندمدت، میان‌مدت) و سیاست‌های دفاعی و امنیتی کشور؛

- برنامه کوتاه‌مدت پنج‌ساله (پنج‌ساله ششم توسعه دولت و اولویت‌های راهبردی آن) و یک‌ساله (سالانه)؛

- ایجاد بازدارندگی با محوریت بُعد معنوی و بهره‌مندی از فناوری‌های روز اعم از فناوری‌های سخت، نیمه‌سخت، نرم و نیمه‌نرم؛

-توجه به قابلیت‌های حوزه پدافندی، تقویت روزافزون به ظرفیت‌افزایی در سایر حوزه‌های غیردفاعی هوایی؛

-توجه به آمایش سرزمینی و آمایش بنیادین با ایجاد و احراز طرح‌های توسعه در این زمینه؛

-ایجاد زمینه همکاری مناسب علمی و صنعتی و برقراری ارتباط مستمر و دائمی میان دانشگاه‌ها و صنعت دفاعی کشور؛

-پایش مستمر و ارزیابی دقیق تغییرات محیط پیرامونی کشور در کشف تهدیدها و آسیب‌ها به‌منظور تعدیل و تبدیل آن به نقاط قوت و فرصت؛

-ایجاد سازوکار مناسب در بهره‌گیری از منابع، ابزارها و ... متناسب با سرعت تغییرات محیطی؛

- طراحی الگوی معماری به تلاش در استحکام ساخت درونی قدرت نظام توجه داشته باشد؛

- توجه به بنیهِ اقتصاد ملی بر پایه الگوی اقتصاد مقاومتی؛

- تقویت مناسبات و تعاملات دفاعی امنیتی با کشورهای اسلامی در جبهه مقاومت؛

- تأمین منابع دفاعی و رفع نیازمندی‌های تجهیزاتی و تسلیحاتی با عنصر علم محوری؛

- توجه به بودجه نظامی، درآمد و تولید ناخالص ملی؛

- چابک‌سازی از طریق بهبود و اصلاح فرآیندها و ساختار متناسب با تهدیدهای و تحولات آینده؛

با اجرای صحیح و به‌موقع دفاع همه‌جانبه و مؤثر با تکیه بر بصیرت و توان ملی نه‌تنها می‌توان امنیت و آرامش را با دور کردن و از بین بردن خطر و یا تهدید در جامعه ایجاد کرد، بلکه نظام بین‌الملل را به سمت همگرایی سوق داد. درواقع، دفاع همه‌جانبه با تکیه بر بصیرت، توان ملی و سایر زیرساخت‌ها و الزامات بکارگرفته شده در این الگو، حفظ‌کننده استقلال، هویت ملت، مایه‌ی عزت و وسیله‌ی رسیدن به آرمان‌ها و تضمین‌کننده‌ی ثبات و امنیت در سطح منطقه و جهان است. بر این اساس، الگوی مقوم‌سازی معماری دفاعی امنیتی، به‌عنوان الگویی مدون با لحاظ نمودن تمامی مؤلفه‌ها و عوامل موجود در آن با تکیه بر بصیرت و توان ملی، کارآمدترین مدل و الگو برای نظام دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی است که می‌تواند امنیت‌افزا، قدرت‌آفرین و باعث استحکام نظام شود. خروجی و پیامد این الگو می‌تواند باعث ایجاد اقتدار و جهش دفاعی امنیتی و حصول به مرجعیت آن در سطح منطقه‌ای شود.

پیشنهاد

- ۱- این الگو می‌تواند در دستور متولیان و مسئولین ستاد کل در تدوین و تحلیل معماری دفاعی امنیتی و ایجاد نقشه‌ی راه چنین الگوی کلانی قرار گیرد و به‌صورت مناسب در جهت تقویت و ارتقاء سازمان‌های نظام و ملی تسری یابد.
- ۲- سایر پژوهشگران با تبعیت از این الگو به سایر حوزه‌های زمینه‌ای در جهت تقویت این الگو تحقیق مناسبی انجام دهند.

قدردانی

از خبرگان توانمندی که در طول پژوهش، دانش خویش را سخاوتمندانه در اختیار محققان این پژوهش قرار دادند و استواری پژوهش حاضر بر مشارکت و دانش این بزرگواران قرار گرفته است بسیار سپاسگزاریم.

منابع

- امام خمینی، روح‌الله رحمته‌الله علیه (۱۳۷۸)، «صحیفه‌ی نور»، ج ۲۱.
- بیانات و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب حضرت امام خامنه‌ای مد ظله‌العالی؛
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۲)، «امنیت ملی در اندیشه و عمل امام خمینی رحمته‌الله علیه»، تهران، فصلنامه‌ی پژوهشی اندیشه‌ی انقلاب اسلامی، شماره‌ی ۶.
- خانی، مهدی (۱۳۷۶)، امام خمینی و بسیج استراتژی دفاع همه، مطالعات بسیج ۱۳۷۶ شماره ۱۵.
- دی‌پیر، محمود، هلیلی، خداداد، عبیری، داود (۱۳۹۵)، بررسی الزامات اجرایی معماری امنیت اطلاعات سازمانی در سازمان‌های دفاعی، فصلنامه‌ی علوم سیاسی: امنیت پژوهی، شماره ۵۴.
- رشیدزاده، فتح‌الله، عاشوری، ذبیح‌الله و شهرام‌فر، جعفر (۱۳۹۰)، الگوی راهبردی تحکیم و توسعه‌ی اقتدار دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، شماره ۴۶.
- ریاضی، وحید (۱۳۹۱)، الگوی مناسب آمادگی نظامی ارتش جمهوری اسلامی ایران، تهران، دانشکده دفاع ملی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- ستوده بیدختی، امیرحسین (۱۳۹۳)، مقدمه‌ای بر کاربرد مدل‌سازی اطلاعات ساختمان BIM در مدیریت پروژه‌های ساخت، اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران، مؤسسه ایرانیان، انجمن معماری ایران.

- ستوده بیدختی، امیرحسین و حسین، بهرامی (۱۳۹۴)، استفاده از مدل‌سازی اطلاعات ساختمان، ساخت‌وساز ناب و تحویل یکپارچه پروژه جهت موفقیت پروژه، دومین کنفرانس ملی مهندسی سازه/ایران، تهران، انجمن مهندسی سازه ایران.
- صباغیان، علی (۱۳۹۲)، امنیت انسانی و دفاع همه‌جانبه، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ۱۶، شماره ۶۲.
- طیب‌شوستری، محمدحسین (۱۳۹۷)، اصول و مبانی دفاع مؤثر با تکیه بر بصیرت و توان ملی در اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای، تهران، مجموعه مقالات چهارمین همایش تبیین اندیشه‌های دفاعی حضرت امام خامنه‌ای^{مدظله}، سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح.
- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۹)، نظریه‌های امنیت، چاپ دوم، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر.
- کلانتری‌سمنگانی، آیت‌الله (۱۳۹۷)، الزامات دفاع همه‌جانبه با رویکردی بر اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای، تهران، مجموعه مقالات چهارمین همایش تبیین اندیشه‌ای دفاعی حضرت امام خامنه‌ای^{مدظله}، سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح.
- گودرزی، غلامرضا و ملک‌محمدی، حسن (۱۳۹۴)، بسترها و ابزارهای مقوم راهبردی در نیل به تمدن نوین اسلامی، تهران، مجموعه مقالات همایش ملی استحکام ساخت درونی قدرت، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- مرآتی، احسان (۱۳۹۱)، تدوین روش توسعه چارچوب‌های معماری سازمان‌های دفاعی، فصلنامه‌ی سیاست دفاعی، شماره ۷۹.
- میرعباسی، رمضان، فقیه‌علی‌آبادی، هادی و نادری‌خورشیدی، علیرضا (۱۳۹۱)، معماری سازمانی زمینه‌ساز استقرار و توسعه‌ی معماری اطلاعات در دستگاه‌های دفاعی و اجرایی کشور، تهران، فصلنامه‌ی سیاست دفاعی، شماره‌ی ۷۹.
- نصیری، موسی (۱۳۹۷)، رویکرد تهاجمی ایران در چارچوب رهنامه دفاعی؛ دلایل و پیامدها، تهران: اندیشکده راهبردی تبیین.
- وحیدی، احمد (۱۳۹۷)، سخنرانی در نخستین همایش ملی معمار دفاعی امنیتی نظام اسلامی در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ (فرصت‌ها و تهدیدها)، تهران، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- Piryonesi, S. M. (2019). *The application of data analytics to asset management: Deterioration and climate change adaptation in Ontario roads* (Doctoral dissertation, University of Toronto (Canada)).